

1234567

אבות הטומאה של תקופתנו הוא הזלזול בצורת אדם. ולא עוד אלא שיש בזה סוד עמוק. והנני בזה למסור את הענין ברמיזא. הנה עומק יחודה של צורת אדם, הוא בכח הבחירה הטבוע בצורה זו. והבטיחנו הקב"ה בתורתו כי באחרית הימים תבוטל סגולת הבחירה. (פירושו של הרמב"ן למילת ערלת הלב) ¹ ובודאי דאין הכונה בזה דעל ידי מילת ערלת הלב תבוטל צורת אדם. כי סילוק הבחירה הבא בתור תולדה מהתעצמות כח הבחירה אינו אלא גילוי סגולת הבחירה, אף על פי שבפועל ממש בטלה ההשתמשות בכח הבחירה, ואדרבה סילוק בחירה זה מופיע הוא דוקא כשיא הפסגה של נשגביות הבחירה. אבל מכיון שסוף סוף, עומדת היא הבחירה להתבטל, הרי הכפירה היותר סמוכה לאחרית הימים היא הכפירה בסגולת הבחירה של האדם ², אשר מכפירה זו נובע כל הזלזול בצורת אדם של תקופתנו. ואשר על כן כל כח המצטרף לפעולת הוקרת צורת אדם להעלאת ערך חיי אדם – ברוך הוא לנו.

בצפיה להרמת קרנם של עמלי תורה

יצחק הוטנר

מג.

ער"ח מ' אב תשכ"ד י.

שפעת שלומים לידינ"ע וכו' הדגול מרבבה, מאצילי בני ישראל בדורנו, הרב הגאון הנעלה מהרי"ד עפשטיין שליט"א.

מכתבו היקר הגיעני לנכון. המכתב הזה מעיד כמאה עדים על אמיתיות מאמר החכם כי הסגנון הוא האדם, כי אמנם נשקפות הן במכתב זה התכונות הנעלות של נפש הכותב. וחובת המענה שמכתב כזה מטיל על מקבלו, נכבדה היא בעיני מאד, ולזאת השתדלתי מאד להתפנות בכדי למצוא זמן למענה.

קודם כל ראוי לתאר בכאן את הרקע המעשי אשר על גביו נולדו דבריו של מרן החזון איש זצוק"ל. בימים ההם היתה נטושה מלחמה עזה נגד ה"בעלי בתים" המעסיקים פועלים ערביים. המלחמה לא היתה מוגבלת לפולמוס של ויכוח, אלא שהתפשטה עד התחום של מעשי אלימות ואפילו מקרי... בראש המלחמה עמדו הידועים וכדרכם תמיד

1 דברים ל, ו.

2 עיין עוד פחד יצחק, פורים, ענין כ"ט.

1 מדפס, הרב יוסף דוד עפשטיין, מצוות השלום, ע' 270.

השתמשו לצורך מחשבתם, במונחים לקוחים מתחום הקדושה. והיו קוראים למשק המעביד פועלים ערביים „עבודה זרה“. וכמו תמיד נגררו אחרי דעתם כמה רבנים ממנהיגי היהדות מחוג ידוע. כנגד טענה זו של „עבודה זרה“, נשמעה טענה מצד ה„בעלי-בתים“, כי שמירת שבת מחייבת להחזיק נכרים במשק, שכן ישנן כמה מלאכות שאי אפשר לדלג עליהן, ומוכרחים להעשות ע"י נכרים. אבל דעת הקהל הסתמית היתה אז בתוקף כנגד טענה זו של ה„שומרי-שבת“, כי הלא אין חכמה ואין עצה ואין תבונה כנגד עבודה זרה.

גדולי הדור ברובם התנגדו אז להחלט האיסור של „עבודה-זרה“ משיקוליים כלליים, ועל כן כשפסק מרן בעל החזון איש בספרו שבענין החליבה בשבת, העצה הכי נכונה היא לחלוב ע"י נכרי, מצא לנכון להוסיף פיסקא זו שהעתיק כת"ר במכתבו: „ועל זה הביא דברי הרמב"ם מלכים, שאמנם נכון הוא להתנהג בדרכי החסד גם עם האומות, ונכון הוא לתת להם עבודה למחייתם. ובהיות שאז היתה רווחת הטענה כי הכבוד הלאומי דורש להנקם מהערביים על הפוליטיקה של שנאה שהם מתנהגים בה, ולא עוד אלא שנתרבו אז מעשי אלימות להנקם במסתרים – לכן הוסיף מרן ז"ל בכאן הדברים הנ"ל כנגד הקנאה והנקמה. וכך נתגלגל הענין שדיבורים הללו בעד החזקת נכרים במשק, וכנגד רגשי הקנאה והנקמה – באו בתוך פסקיו של מרן החזון איש בהלכות שבת.

א) עכשו לאחר הרקע המעשי של הפיסקא הנ"ל בחזון איש, נבוא על סדר דבריו של כת"ר. מה שתמה כת"ר כי אם כל העונשים אינם אלא כדי שלא יהא העולם „טרף לשיני בריאי הגוף וחלושי השכל“, אם כן כיצד נבאר את כל הדקדוקים במשניות ובסוגיות דסנהדרין. – הנה ברור הוא שמרן זצוק"ל לא כתב מה שכתב אלא בנוגע לעונשים שהם בגדר הוראת שעה למגדר מילתא, כדרך שמכין ועונשין שלא מן הדין. ובודאי דאין לזה שום שייכות עם דיני מיתה ומלקות הקבועים בתורה בתור הלכות מאוששות שאין לנו בזה שום מבוא של טעמים ונימוקים.

ועיין עוד ברמב"ם בהל' מלכים שכשהמלך הורג בתור הוראת שעה אינו הורג אלא בסייף. והבן.

ב) בדברי מרן החזון איש נאמר, „כי אין בין בליעל ומטורף ולא כלום“. ועל זה כותב כת"ר כי „הגדשת הסאה של היחס הזה לעוברי

החוק גרמה לביטול מוראה של מלכות". – הנה כל משכיל בעבודת השם יודע נאמנה כי עולם עבודת השם עשוי הוא רשויות רשויות. וכל רשות יש לה חקים ומשפטים הנוהגים בה במיוחד. וממילא, אין שום סתירה סותרת את חלופי ההנהגות בין רשות אחת לחברתה. והלא בשעה שקילל שמעי בן גרא את דוד, לא הניח דוד לעשות שום מחאה כנגדו, באמרו כי "השם אמר לו קלל"³. בכל זאת, רואים אנו כי המלים האחרונות של דוד בהאי עלמא היה הציווי להוריד את שיבתו של שמעי בדם שאולה⁴. ולחכם שכמותו, בודאי שאין מן הצורך להאריך ביסוד זה. ומעתה בדברי מרן, באמרו "שאיין בין בליעל למטורף ולא כלום", עוסקים להדיא בחשבון החכם עם נפשו להמנע מרגשי הנקמה. וברשות זו בודאי שאמנם נכון הוא הדבר, והחשבון הוא חשבון צדק, כי ברשות זו אנו כופרים בבחירה, וכשם שהמטורף עושה מעשיו בגזירה של חוקי הטבע, כמו כן הבליעל נאנס הוא בגזירת הטבע של יצרו. כמו שאמר דוד על שמעי שהשם אמר לו לקלל, אבל כשאנו עומדים ברשות המשפט, אז בודאי שאנו עומדים על הבסיס המוחלט של כוח הבחירה. אותו הצדיק שנגנב ממנו כל רכושו, ובשעה שנודע לו על זה, הרגיש בכל מעמקי נפשו שכל דעביד רחמנא לטב עביד, והיה ברור אצלו שכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, והיה ברור אצלו שההפסד שלו הוא לטובתו – מ"מ בודאי שלא היה הצדיק הזה פוטר את הגנב מתשלומי כפל ע"פ הסברא הנ"ל.

כל מה שנתבטל מוראה של מלכות בתקופתנו, היינו משום שהכניסו את הכפירה בכוח הבחירה ברשות המשפט. וכבר אמרו צדיקי הדורות, שאע"פ שבעניני צרכי עצמו יש לו לאדם למעט בהשתדלות, ולסמוך על הנהגת ההשגחה, מ"מ בנוגע לטובת חברו, צריך האדם להאמין אך ורק בכוח ההשתדלות. וכל צד בנוי הוא על היסוד הנ"ל כי עבודת השם עשויה היא רשויות, ומה שנקרא ברשות אחת הסתכלות קדושה, קרויה היא ברשות השניה הסתכלות אסורה.

ודברי מרן עוסקים הם ברשות של בין אדם לעצמו, בשעה שהוא רוצה להתרומם מעל רגשי נקמה ושנאה; אז בודאי שכן היא האמת, כי "יצרא אלבשא", הרי זה אונס ככל האונסין. ואין בין בליעל למטורף ולא כלום. אבל אם באנו להשתמש בסברא זו בבית המשפט, אז הרי זה שקר מוחלט. כי אם לפי גדרי הדין הוא מזיד, הרי אנו מסתכלים על

3 שמואל ב' טז, יא.

4 מלכים א' ב, ט.

מעשיו כעל מעשי-הזדה, ואנו מענישים אותו בהתאם לזה בכל חומר
הדין.

.....

בצפיה להרמת קרנם של עמלי תורה

הנני בזה בהוקרה רבה וגאמנה,

אמר ה' יצחק

יצחק הוטנר

אמר ה' יצחק

מד.

מוצש"ק פ' ויגש תשכ"ח.

יקירי אהובי,

שלום וברכה!

הוגד לי בשמך שאלת חכם על מאמר חנוכה שלמדנו השבוע *. שאלת
אם אמנם הצער של פ"ה הזקנים הי' מיוחד דוקא לפורים בתורת מועד¹,
א"כ מה טעם יש להוספת הרמב"ן על זה בדברים: על אודות שניות
לעריות? – ואמנם שאלתך נכונה היא מאד לפי צמצום הדברים במאמר
שבדפוס. אבל מכיון שעוררתני לכך הנני בזה לברר לפניך את כונת
הדברים.

מושרש הוא בנו מיסודו של הרמב"ם בהל' ממרים² שהטעם שכל
מצוות ואיסורים דרבנן אינם הוספה על דברי תורה הוא מפני שאינו
קרוי הוספה אלא אם משוה את ההוספה לעיקר, אבל מכיון שישנם
הבדלים וחלוקים בין דרבנן לדאורייתא, אין זה הוספה. ועיקר הנקודה
שעליה סובבת הכונה בהמאמר הוא שאע"פ שסברא זו מועלת לכל עניני
דרבנן, אבל למועד אין זה מספיק. מפני שעצם מציאות המועד הוא
הוספה על דברי תורה, מפני שיש כאן הוספת מאורע על מאורעותיה של
תורה. ומכיון שאנו דנים כאן על הוספת מאורע ולא על הוספת דין שוב
לא יושיענו זה שיש הבדל בדין. וזה היה הצער של ההוספה על ד"ת של
הפ"ה זקנים בנוגע לפורים.

ועל זה הוסיף הרמב"ן בזה"ל: „ומה שתקנו חכמים משום גדר כגון
שניות לעריות וכיוצא בהן זו היא מצוה מן התורה ובלבד שידע שהם

* עיין פחד יצחק, חנוכה, מאמר טז.

1 ירושלמי מגילה א, ה.

2 דברים ד, ב.

3 פ"ב, ה"ט.